

Kulturværdiudvalgets Beretning for 1990

Indholdsfortegnelse

- [Resumé:](#)
- [Om forhåndsgennemgang](#)
- [Udvalgets forbehold](#)
- [Beslutning i henhold til § 2, stk. 4.](#)
- [Retsvirkninger af udførselsforbud](#)
- [Hebraisk håndskrift fra 1600-tallet](#)
- [Et bogbind udført af Jacob Krause](#)
- [Malling Hansen-skrivekugle](#)
- [Martinus Rørbyes portræt af moderen](#)
- [Ove Høegh Guldbergs Louis XVI hjørneskab](#)
- [Bemalet kunstnerskab fra 1840'erne](#)
- [Hvad er en kulturværdi?](#)
- [Regnskab for 1990](#)
- [Informationsvirksomhed m.v.](#)

Resumé:

Kulturværdiudvalget har afholdt 5 møder i 1990.

Udvalget har forhåndsgennemgået i alt 77 kataloger omfattende mere end 90.000 katalognumre over antikviteter, malerier, bøger, breve, manuskripter m.m. I forbindelse med forhåndsgennemgangen tog Kulturværdiudvalget forbehold over for 12 kulturgenstande og man nedlagde udførselsforbud over for 3 genstande.

Udvalget har endvidere behandlet 104 individuelle ansøgninger fra antikvitethandlere, antikvarboghandlere, privatpersoner og repræsentanter for udenlandske auktionsfirmaer m.fl. om tilladelse til udførsel af i alt 91 møbler o.lign., 3 ure, 6 bøger, 65 malerier, 3 musikinstrumenter og 114 oldsager. Der blev nedlagt forbud mod udførsel af 3 af genstandene.

Over for 1 kulturværdi indstillede udvalget til Kulturministeren at træffe beslutning i henhold til lovens dispensationsbestemmelse fra 100 års grænsen. Udvalget gav tilladelse til midlertidig udførsel af 69 malerier og antikviteter til udstillinger i udlandet. Udvalget har i 1990 erhvervet i alt 6 kulturgenstande.

Ved Københavns Byrets dom af 13. august 1990 blev auktionsfirmaet Sotheby's danske repræsentant frifundet for tiltalen for ulovlig udførsel af et maleri fra 1815 af C.A. Jensen forestillende maleren I.C. Dahl. Dommen er i slutningen af 1990 anket til Landsretten af Statsadvokaten, og sagen ventes først foretaget i efteråret 1991.

Konsekvenserne af indførelsen af Det Indre Marked fra 1993, bl.a. bortfald af grænsekontrollen inden for EF-landene, er under overvejelse i EF-regi. EF's kulturministre har iværksat undersøgelser af spørgsmålet om koordinering af grænsekontrollen til tredielande samt spørgsmålet om gensidig anerkendelse af de enkelte landes

beskyttelsesordninger. Kulturværdiudvalget følger dette arbejde, som endnu ikke er afsluttet.

[Til toppen](#)

Om forhåndsgennemgang

Udvalgets væsentligste arbejde har som tidligere været forhåndsgennemgangen af auktionkataloger. Dette omfattende arbejde er foretaget af udvalgets medlemmer og deres institutioner, men Kulturværdiudvalget har herudover haft stor hjælp af de tilknyttede netværksinstitutioner: Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot, Kunstakademiets Bibliotek, Kunstindustrimuseet, Musikhistorisk Museum, Rosenborgsamlingen og Tøjhusmuseet.

Fremgangsmåden i forbindelse med forhåndsgennemgangen er fastlagt i bekendtgørelsens § 9 og går ud på, at udvalget før auktionen foretager en foreløbig gennemgang af kataloget og eventuelt en besigtigelse af enkelte genstande. Udvalgets forbehold angiver, hvilke katalognumre, der kræves forelagt for udvalget, hvis genstandene efter auktionens afholdelse ønskes ført ud af landet. Udvalget kan tage forbehold for genstande, som i kataloget er værdisat til under 100.000 kr. såfremt de på auktionen sælges for 100.000 kr. eller derover i hammerslag. Katalognumre, for hvilke der ikke er taget forbehold, betragtes efter forhåndsgennemgangen som værende uden beskyttelsesinteresse og kan frit udføres. Udvalget har indgået aftale med i alt 6 auktionshuse om forhåndsgennemgang af kataloger.

[Til toppen](#)

Udvalgets forbehold

I forbindelse med forhåndsgennemgangen tog Kulturværdiudvalget forbehold overfor følgende 12 genstande:

- Jens Juels maleri fra 1790'erne af gehaimråd Frederik Sophus Raben til Restrup med sin hustru Sophie Magdalene født von Qualien.
- Christen Købkes portræt af maleren Jørgen Roed i kunstnerkittel, 1837.
- Matt. Schwartz' bønnebog fra 1622
- H.C. Andersens brevveksling med embedsmanden og politikeren Otto Müller i 1830'erne
- En tabatière (snustobaksdåse) fra Schweiz, 18. årh.
- En barok rejseterrin, København 1727.

Alle ovenstående genstande blev solgt til danske købere.

- Christen Købkes portræt af kommandør Købke som ung officer, 1838.
- Michael Anchers maleri fra 1885 "Vil han klare pynten ?"

Disse malerier blev solgt til udenlandske købere. Købernes ansøgninger om udførselstilladelse blev imødekommet af udvalget. Det første maleri er erhvervet af et amerikansk kunstmuseum. Det andet maleri finder i andre udgaver i dansk eje.

Et kinesisk eksport-chatol til Danmark, udført til supercargo Christen Lintrup, Canton 1741.

Det blev trukket tilbage på auktionen på grund af for lavt bud.

For 3 genstande nedlagde Kulturværdiudvalget udførselsforbud, jf. nærmere redegørelse senere.

[Til toppen](#)

Beslutning i henhold til § 2, stk. 4.

Reglen i lovens § 2, stk. 4, bestemmer, at stiller Kulturværdiudvalget forslag herom, kan Kulturministeren, når særlige omstændigheder taler derfor, beslutte, at loven anvendes på en kulturgenstand, der ikke er omfattet af loven. Anledningen til at rejse en sag kan være, at Kulturværdiudvalget bliver opmærksom på en genstand, hvis vurdering er under 100.000 kr., eller hvis alder er under 100 år, men som udvalget mener bør søges omfattet af lovens beskyttelsesbestemmelser. For kulturgenstande, der er omfattet af § 2, stk. 4, gælder, at ejeren skal underrette Kulturværdiudvalget om ejerskifte, og de må ikke føres ud af landet uden tilladelse fra udvalget.

I november 1990 henlede Skibsbevaringsfonden udvalgets opmærksomhed på galeasen SHANTY af Nykøbing F, bygget 1895 i Nyborg. Fonden havde indstillet skibet til restaureringsstøtte. Skibet er Danmarks sidste ægte klipperbyggede træskib, og det var med på listen, da Skibsbevaringsfonden i 1989 opstillede en fortegnelse over særligt bevaringsværdige skibe i rapporten "Fartøjsbevaring i Danmark". Skibsbevaringsfonden fandt det magtpåliggende, at man søgte at hindre, at dette karakteristiske og smukke skib blev solgt ud af landet. Da skibet kun var 95 år gammelt, opfordrede fonden Kulturværdiudvalget til at stille forslag overfor Kulturministeren om at træffe en beslutning i henhold til lovens § 2, stk. 4. På udvalgets møde den 27. november 1990 tilsluttede man sig rigsantikvarens vurdering, hvorefter skibet på grund af de antikvariske interesser bør bevares som kulturværdi i Danmark, og udvalget indstillede, at Kulturministeren traf den ønskede beslutning. I skrivelse af 6. december 1990 besluttede Kulturministeren, at skibet bliver omfattet af lovens bestemmelser. I begyndelsen af 1991 har Kulturværdiudvalget, Skibsbevaringsfonden og ejeren taget kontakt om, hvad der herefter bør ske med skibet.

[Til toppen](#)

Retsvirkninger af udførselsforbud

Hvis en ansøgning om udførselstilladelse afslås, skal Kulturværdiudvalget fremsætte et tilbud om erhvervelse af genstanden til en pris, der kan opnås ved salg i det frie marked. Genstandens værdi fastsættes efter råd fra særligt sagkyndige. Som rådgivere for udvalget er udpeget Foreningen af Auktionsledere i Danmark, Dansk Antikvitetshandler Union, Den Danske Antikvarboghandlerforening og Kunst- og Antikvitetshandlerringen. I den sagkyndige bedømmelse kan også inddrages udenlandsk sagkundskab.

I tilfælde af, at en genstand, der er solgt på auktion, overtages i medfør af lovens § 11, vil genstandens værdi efter § 11, stk. 2, være hammerslagsprisen med tillæg af auktionsomkostninger, svarende til købers nettokøbspris. Det står ejeren frit for, om købstilbuddet ønskes accepteret, eller om ejeren vælger at beholde genstanden. Ejeren kan frit sælge genstanden i Danmark. Kulturværdiudvalget har besluttet at nægte udførselstilladelse

til 6 genstande i 1990.

[Til toppen](#)

Hebraisk håndskrift fra 1600-tallet

I december 1989 modtog udvalget en ansøgning om udførsel af et hebraisk håndskrift fra 1600-tallet "Kad HaKemach" ved Behaye ben Ascher med henblik på salg på en udenlandsk auktion. Under henvisning til dets alder, og at håndskriftet har været i Danmark i generationer, og at det med stor sandsynlighed har været anvendt af danske forskere, besluttede Kulturværdiudvalget at afslå ansøgningen. Man fremsatte samtidig et tilbud om køb af håndskriftet på grundlag af en vurdering foretaget af udenlandske sagkyndige, hvilket ejeren accepterede. Efter erhvervelsen i februar 1990 besluttede udvalget, at håndskriftet skulle indgå i Det Kongelige Biblioteks samlinger.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Et bogbind udført af Jacob Krause

Ejeren af et bogbind af den tyske bogbinder Jacob Krause (1526-85) for kurfyrst August af Sachsen, indeholdende dele af det gamle testamente på tysk, ansøgte i maj 1990 om udførselstilladelse for at kunne sælge bogbindet i udlandet. Kulturværdiudvalget afslog ansøgningen under henvisning til, at der er tale om et klenodie. Bogbindet er forsynet med dansk våben. Det stammer fra kurfyrstens svoger kong Frederik den andens bibliotek og har muligvis været en kurfyrstelig gave til kongen. Ejeren kunne acceptere udvalgets købstilbud, der svarede til sagkyndige oplysninger om værdien. Efter erhvervelsen i juni 1990 besluttede udvalget, at bogbindet skulle indgå i Det Kongelige Biblioteks samlinger.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Malling Hansen-skrivekugle

På ejerens vegne ansøgte en repræsentant for et udenlandsk auktionsfirma i september 1990 om tilladelse til udførsel af en Malling Hansen-skrivekugle i original mahogni-transportkasse, angiveligt fra 1870. Skrivekuglen er et eksemplar, der viser den udformning, verdens første seriefremstillede skrivemaskine fik. Den danske præst Hans Rasmus Malling Johan Hansens arbejde for døvstumme, som førte frem til udviklingen af verdens første skrivemaskine, er et betydningsfuldt stykke dansk teknologi- og kulturhistorie. Under hensynstagen hertil og til, at der er meget få eksemplarer af Malling Hansens skrivekugle bevaret her i landet, og man ikke har kendskab til andre eksemplarer end den aktuelle, som bevares i den originale mahognikasse, besluttede Kulturværdiudvalget at afslå ansøgningen om udførselstilladelse. Kulturværdiudvalget fremsatte et købstilbud baseret på en vurdering foretaget af udenlandske sagkyndige, hvilket ejeren accepterede. Efter erhvervelsen besluttede udvalget, at

skrivekuglen skal indgå i Danmarks Tekniske Museums samlinger.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Martinus Rørbyes portræt af moderen

På en auktion i april 1990 blev Martinus Rørbyes malede portræt af sin moder fra 1834 udbudt til salg. På grundlag af udvalgets forbehold i forbindelse med forhåndsgennemgangen af kataloget indsendte auktionsfirmaet på ejerens vegne en ansøgning om udførselstilladelse med henblik på salg af maleriet i udlandet. Kulturværdiudvalget afslog ansøgningen under henvisning til, at portrættet indtager en særposition blandt Rørbyes værker. Det er et af de meget få portrætter, han har udført. Udvalget fremsatte samtidig et købstilbud svarende til hammerslagsprisen tillagt auktionsomkostninger, som ejeren accepterede. Efter erhvervelsen besluttede udvalget, at maleriet skulle indgå i Statens Museum for Kunsts samlinger.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Ove Høegh Guldbergs Louis XVI hjørneskab

I maj 1990 blev Stats- og Geheime Kabinetssekretær Ove Høegh Guldbergs Louis XVI hjørneskab, udført 1778 af snedker Peter Lorentzen efter tegning af C.F. Harsdorff, solgt på auktion til en udenlandsk køber. Udvalget havde taget forbehold i forbindelse med forhåndsgennemgangen af kataloget, og auktionsfirmaet indsendte på købers vegne ansøgning om udførselstilladelse. Kulturværdiudvalget meddelte, at man ikke kunne give den ansøgte tilladelse. Udvalget henviste til, at hjørneskabet blev udført til Ove Høegh Guldbergs nye bolig i Prinsens Palais. Foruden at møblets historie er veldokumenteret, har det haft stor betydning for dansk møbelkunst. Køberen accepterede udvalgets købstilbud, som svarede til hammerslagsprisen tillagt auktionsomkostninger. Efter erhvervelsen besluttede udvalget, at hjørneskabet skulle indgå i Nationalmuseets samlinger og dermed vende tilbage til Prinsens Palais.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Bemalet kunstnerskab fra 1840'erne

På en auktion i oktober 1990 blev et bemalet skab udført i 1840'erne af en dansk snedker og dekoreret i pompejansk stil af Constantin Hansen og G.C. Hilker solgt med henblik på videresalg til udlandet. Skabet tilhører en kategori møbler tegnet og under tiden dekoreret af billedkunstnere. Udvalget havde taget forbehold i forbindelse med forhåndsgennemgangen af kataloget. Kulturværdiudvalget afslog at give køberen udførselstilladelse. Til grund for

udvalgets beslutning anførtes, at man fandt det vigtigt at sikre møblet for forskning på grund af maleriets detailrigdom, samt at det står med sin oprindelige bemaling. Der findes så vidt vides, ikke noget lignende møbel. Køberen accepterede udvalgets købstilbud, og efter erhvervelsen besluttede udvalget, at kunstnerskabet skulle indgå i Kunstindustrimuseets samlinger.

[Billede](#)

[Til toppen](#)

Hvad er en kulturværdi?

Kulturværdiloven indeholder ikke en egentlig definition af de kulturværdier, der ønskes bevaret i Danmark. Det har netop været lovgivers mening, da man vedtog Kulturværdiloven i 1986, at det ikke fandtes hensigtsmæssigt, at der i selve lovteksten opregnes de genstande eller kategorier af genstande, der omfattes af lovens beskyttelsesbestemmelser.

For det første ville man næppe kunne give et udtømmende katalog over beskyttelsesværdige genstande. Hertil kom, at en opregning meget nemt kunne føre til uheldige og utilsigtede modsætningsslutninger med hensyn til, hvilke kulturgenstande der ønskes beskyttet. Fastsættelsen af de kulturgenstande, der beskyttes som kulturværdier efter kulturværdiloven, er i stedet sket på grundlag af generelle kriterier, der er fastsat i lovens § 2. Som typiske kulturværdier nævner bemærkningerne til lovforslaget eksempelvis kunstværker, kulturhistoriske genstande, bøger, manuskripter og arkivalier, som udgør en umistelig del af Danmarks kulturarv, der således ville blive væsentligt forringet, hvis disse genstande blev ført ud af landet. Også samlinger vil kunne betragtes som kulturværdier efter kulturværdiloven, for så vidt der er tale om samlinger, der er kendetegnet ved en indre sammenhæng, som for eksempel en samling breve til eller fra en kendt personlighed.

I Kulturværdiudvalgets pjece "Danske kulturværdier er beskyttet mod udførsel", som i 1987 blev udsendt til museer, biblioteker, brancheorganisationer, offentlige institutioner og til pressen, er nævnt en række eksempler på kulturværdier, der ikke må føres ud af Danmark, uden tilladelse fra Kulturværdiudvalget. I 1990 har udvalget behandlet sager, som indeholder yderligere eksempler på beskyttelsesværdige genstande. Tidligere i beretningen er nævnt galeasen SHANTY af Nykøbing F og Malling Hansens skrivekugle. Et tilfælde af udførsel af en anden Malling Hansen skrivekugle uden udførselstilladelse har bevirket, at Kulturværdiudvalget har anmeldt sagen til politiet som en overtrædelse af lovens beskyttelsesbestemmelser og med krav om en bødestraf.

Kulturværdiudvalget har endvidere været præsenteret for forslag fra foreninger og privatpersoner om bevarelse af en hestesporvogn fra 1872 og en privat samling på ca. 3000 effekter bestående af cykler, tilbehør og samtidsdokumentation. I begge tilfælde mente udvalget ikke, at der på det foreliggende grundlag var anledning til at tage skridt til at sikre genstandenes bevarelse i Danmark.

[Til toppen](#)

Regnskab for 1990

I maj 1990 fik udvalget meddelelse fra kulturministeriet om af adgangen til at overføre udsponerede beløb fra 1989 til 1990 var blokeret af finansministeriet som led i kulturministeriets bidrag til opnåelsen af regeringens sparemål. Dette betød, at den til rådighed for udvalget værende samlede bevilling til erhvervelse af kulturværdier efter loven blev reduceret med knap 5 mio. kr. Kulturværdiudvalget kunne således i finansåret 1990 alene disponere over finanslovsbevillingen for 1990 på 2,7 mio. kr. I skrivelse af 17. september 1990 meddelte man kulturministeriet, at udvalget havde besluttet at tage ministeriets skrivelse til efterretning med beklagelse.

I 1990 har udvalget afholdt udgifter på tilsammen 759.180 kr. Den uforbrugte del af bevillingen på 1.951.420 kr., er søgt overført til 1991.

[Til toppen](#)

Informationsvirksomhed m.v.

Kulturværdiudvalget udsendte i sommeren 1990 sin beretning for 1989 til brancheorganisationerne og deres medlemmer, museer, biblioteker, offentlige institutioner m.m. samt til pressen. En række dagblade refererede fra beretningen, og den blev omtalt i Status nr. 18. Kulturværdiudvalget vil i lighed med tidligere år udsende beretningen for 1990 til de nævnte brancheorganisationer, institutioner m.v., idet man fortsat finder, at der er behov for, at der gives en løbende information, specielt over for sælgere og købere af kulturgenstande, om beskyttelsesordningens administration og Kulturværdiudvalgets afgørelser.

I forbindelse med nyvalg til Statens Museumsnævn afgik den hidtidige formand Frank Birkebæk. Til ny formand valgtes Søren Manøe, som samtidig fra 1. juli 1990 blev medlem af Kulturværdiudvalget.

Kulturværdiudvalget, den 24. april 1991

[Til toppen](#)